

motieven, op welke 'k thans niet kan ingaan. Een tweede deductie is noodig met het oog op het materiaal. En wijl de mogelijkheid moet worden opengelaten voor een andersgeordend materiaal, dient het schema om de oordeelsvormen te verbinden met die van het specifiek menselijk materiaal.

Zoo vindt men in de eerste Kritik slechts gestold wat in de aan haar voorafgaande werken nog in labelen toestand verkeerde: ze geeft de uitwerking van een systeem, welks idealistisch karakter reeds in de vraagstelling duidelijk uitkomt. En dat de probleemstelling onjuist was hoop 'k voldoende te hebben aangetoond: er zijn geen wetenschappelijke synthetische oordeelen apriori in Kant's zin: elk oordeel der wetenschap is synthetisch, z'n inhoud is wetenschappelijke kennis en deze is nimmer apriorisch. Niet in den zin van aangeboren begrip, maar ook niet in den zin van ingeboren vorm. De eenige vorm die voor het tot stand komen der wetenschappelijke kennis wordt gebruikt is logisch van aard en alle inhoud is ontleend aan de analogie van het logische in de meest verschillende standen van zaken. Daarom zijn ook alle begrippen synthetisch, maar nimmer apriori, ook de mathematische niet. Wat nl. de toepasselijkheid der mathesis op de psysis betreft: zij is ten eerste niet te overdrijven, daar de energiequanta wel wiskundig zijn te berekenen, maar zelve niet mathematisch zijn te construeeren. En ook de mogelijkheid van berekening berust slechts op een apriori van orde, dat niet door den logischen vorm — laat staan door de kennis — wordt aangebracht, maar aangetroffen. Daar de logica nu alleen transcendentiaal mag heeten voorzoover ze het inzicht ontsluiten zou dat en hoe kennis apriori kan worden aangewend en zij daartoe zeker niet in staat is, moet de transcendentale logica als pretentius verworpen, evenals natuurlijk — wijl de strijd hier waarlijk niet over een woord maar over de autonomie der rede gaat — elke kentheorie die de aprioriteit hetzij van den logischen vorm hetzij van het eene gezichtsveld ten opzichte van het andere, grondt in het subject, dieper nog in het Ik.

Want wie eenmaal het orde staven aan den mensch opdraagt, is natuurlijk met het stellen van het methodisch denken niet gered: ook dit moet gefundeerd. Waarin wortelt het dan?

Dat is de vraag van Fichte en Hegel. In hun antwoord schuilen twee wel te onderscheiden momenten. Het eerste is de afkeer van het vorm-materiaal schema, dat goeddeels plaats maakt voor dat van vorm-inhoud. De waarneming is 'n andere vorm van bewustzijn van iets. Had men nu geconcludeerd tot het correlaat daarmee zijn van een anderen inhoud, dan had men inderdaad iets gewonnen. Maar het materiaal is hier wel niet meer het „nog niet", maar nog wel het $\mu\eta\text{-}\acute{\nu}\nu$, de waarneming moet niet verwerkt, doch overwonnen worden en wijsbegeerte houdt zich alleen bezig met de *wetenschappen*, dus met het bedrijf der menschheid voorzoover zij er in is geslaagd dit materiaal reeds te overwinnen⁹⁰). Denken wordt van omvorming-van-waarnemingsmateriaal tot vorming-van-inhoud,